

Vhulwadze ha mukhushwane

Tshivenda

Luta

5

Theresa Segala

Vhulwadze ha mukhushwane
Tshivengā
Luḽa: 5

ISBN: 978-1-77981-190-5

© 2023 Ulwazi Lwethu African Languages Literacy Project

Muḽwali: Theresa Segala

Mutshanduli: Mpho Makwarela

Mufanyisi: Riaan Muller

Nyolo na kudzudzanyele: Rock Bottom Graphic & Design

Nzunzanyo ya khandiso ya u thoma 2023.

Vhulwadze ha mukhushwane

Theresa Segala

Vho Maano vha a shumesa. Vha shuma u bva matsheloni u swika li tshi kovhela. Naho hu tshi rothola, a vha ambari zwiambaro zwa u dudela. Zwino vho fariwa nga mukhushwane. Ndi mukhushwane vhukuma. Vha khou lwalesa.

Vho Maano vho vha vhe phephoni. U khou tetemela na u atsimula. U khou fhisa. Maano u khou lwalesa.

“Hoyu mukhushwane u khombo, u ɔo mmbulaya,” hu amba Vho Maano.” A thina dzangalelo la zwiliwa. A thi tami na tshithu. Muvhili wanga a u na maanda.

Ñwana wavho Ndugelo u khou vhilaela. “Khotsi anga a vha li kana u eḁela. Vha dzulela u vhumbuluwa,” hu amba Ndugelo. Ndugelo o vuwa nga u ṽavhanya, a ya thavhani. O vhuya na Athemisia. Vho Maano vha ḁo i nwa? Ndugelo a i vhilisa na u i fha khotsi awe Vho Maano. Vho Maano vho sendedzela kule khaphu nahone vha shulula mushonga.

“Baba a vha ʒoḡi u fhola? Ndi ngani vha tshi khou tevhula uyu mushonga? Vha ḡo fhola hani?” hu amba Nduḡelo.

Ndugelo a dzula na khotsi awe vha re mualuwa. Mme awe vha shuma miḁini ḁoroboni nahone vha ḁa luthihi nga ṛwedzi. Ndugelo a founela mme awe a vha vhudza nga nyimele i re hayani. Vha mueletshedza uri a rengela khotsi awe mushonga wa mukhushwane.

Ndugelo a gidimela khemisini a vhuya na thangayiso ya mishonga ya mukhushwane.

A fha khotsi awe, vha nwa nahone vha edela zwavhuḽi.

Vho Maano vha khakha vha i wisa, boḁelo ḽa mbo ḁi kwashea. Ndi ḁo fhola hani? Hoyu mushonga u ya ḁura.

“Baba, boḑelo lo kwashea na mushonga wo tevhuwa,” hu amba Ndugelo. “Tshuu nwananga a si khole,” hu fhindula mukalaha vha tshi vhonala vha tshi khou vhilaela.

Nga madekwana Ndugelo a dzula e eṭhe lufherani a tshi khou ṭalela theṭevishini. Muhumbulo wawe wo vha u kule u tshi khou humbula nga vhulwadze ha khotsi awe. O kungwa nge a pfa nga ha vhulwadze ha u vhulaya mafhungoni hu no pfi COVID-19. Vho amba uri COVID-19 yo vhulaya vhatu vhanzhi u mona na ṭifhasi. O mbo ḡi tshuwa.

Boḁelo ya mushonga ḁo kwashea. Mukhushwane zwino wo ḁaḁa. Muvhili woḁhe wa Vho Maano u khou rema. A vha khou wana thuso. “Zwino ndi khou vha isa kiliniki uri vha ḁoliwe,” hu amba Ndugelo. Vho Maano vho dzungudza ḁhoho vho ruḁa na maḁo, vha ri “A thi khou ya hafho.”

Nga matsheloni Ndugelo o ya vhengeleni sa nga misi u renga gurand̩a. Kha siaṭari ḽa u thoma ho vha ho ṅwalwa uri COVID-19 vhwadze ha u vhlaya nga maḽedere. Musi a tshi swika, a dzula fhasi a vhalala gurand̩a nga vhurongwane. ḽo ḽalutshedza tswayo na u sumbedzisa uri vhatu vha tea u ḽoliwa.

Ndugelo u vho vhilaela. O ya rumuni ya khotsi awe, a vha sedza vho eḡela mmbeteni sa muthu a pfaho vhuṅungu. Mukalaha vho vha vhe tshi khou atsanula na u hoṭola vha sa fhedzi. O dzhia gurannḡa a i vhea phanḡa ha khotsi awe uri vha I vhale. Vho Maano vho vhalala. Vha sedza ṅwana wavho, vha sedza thungo.

Vho Maano vho fhedza ḍuvha vhe tshi khou
vhumbuluwa. Ndugelo u khou vha luvheledza. “Ndi
khou tou vha humbela baba, a ri ṭuwe kiliniki. Ndi
khou vha luvheledza.” Vho Maano vha sedza fhasi.

Ndugelo o thusa khotsi awe u ima, vha ya goloini na u vha reila a vha isa kiliniki.

“Thusani, ndi khou hambela ni thuuse!” Mañeswa vha ḡisa tshidulo tsha mavhili. Vha vha isa lufherani lune ha ḡoliwa khalwo.

Vho Maano vha ɣoliwa nga dokotela. Vho Maano na n̄wana wavho vha ɣoliwa COVID-19. Vha vha fha mishonga na u vha sumbedzisa uri vha i nwe. Vha dovha vha vha ɣavha. Vho Maano vho mbo ɗi eɗela.

Mañese vha humbudza Vho Maano nga ha tsireledzo ya mutakala tshifhingani itshi tsha COVID-19:

- Vha tambe zwanda tshifhinga tshothe nga maqi na tshisibe.
- Vha si imese tsini tsini na vhatu.
- Vha ambare tshivala mulomo nan ingo musu vha tshi ya vhatuni.
- Musu vha tshi hofole kana u atsamula vha shumise thishu kana vha hofolele kha lukuavhava.

Mukhushwane wo mbo ɔi alafhiwa na Vho Maano vha thomja u vha na dzangalelo ɔa zwiliwa. A vha tsha vhumbuluwa vhumbuluwa. Ndugelo na khotsi awe vho mbo ɔi humela kiliniki u ɔivha mvelelo dzavho dza COVID-19. Mashudu mavhuya, mvelelo dzo amba uri a vha na. Vha pfa vho vhotholowa.

Vho Maano na Ndugelo vho livhuwa maṅese na dokotela vha humela hayani. U bva leneḽo ḽuvha Vho maano vho zwiita fhungo uri vha ambara zwiambaro zwa u dudela. Vho vha vhe sa ṽoḽi u fariwa nga mukhushwane hafhu. Vho ṽamba zwanda zwavho tshifhinga tshoṽhe nga maḽi na tshisibe. Vha dzulela u ambara tshivalo tsha mulomo nan ingo u ḽitsireledza kha COVID-19 na dziṅwe tshaka dza mukhushwane.

Readers

Luḡa 1-2

- Donngi ya Khuliso
- Nunu na Bobi
- Liḡowa!
- Muma, aḡama, pfhala!
- Zwivhuya u funa u kunakisa!
- Ngele na Ngudo vha a thusa
- A hu na maḡi
- Tshi a kona u fhufha?
- Mulilo!
- Mavhudzi mahulu
- Ṱali na buvhi
- Muoli Marubini!
- Thuso o mangala!
- Baba vha ḡo vhuya lini?
- Phumu o takalaho!
- Mvulatshikolela!
- Thendo na Thiambi
- Kha ri vhlunge maḡi
- Ṱhama o farakanea!
- Vha bulasini
- Ivhani na vhlenda, Thabelo
- Swobo ya u ḡifhelela
- Vhasidzana na mbudzi

Luḡa 3

- Badzhi yo shandukisiwaho
- Dzikhonani kha miṡho yoṡhe!
- A thi funi miroho!
- Mulimi Vho Vele na dziṡhoho
- Tshilidzi o huvhala
- Maḡi! Maḡi!
- Lufuno lwa malwelavanda
- Zwienda zwiswa zwa Pfhano
- Mathaitshai a Lwalwa
- Riphuluse o fara mbava!
- Muḡa u ṡhogomelaho
- Musengavhadzimu wa Farisani
- Mutevheṡhaḡu wa vhutshilo ha tshidula
- Vhulwadze ha dzinguluvhe
- U thetshela zwiliḡa zwa Tshivenḡa
- Makhamba o nyamalalaho a Vuvu
- Lutamo lwa Nwasundani lwo bveledzea
- Aḡivhaho na Aḡaho
- Moli na zwithuthubi
- Tshibeḡani tsha Kulani
- Maitele a Vhavenḡa
- Mukapu wa u ḡifha
- Mushonga wa u fhodza
- Nṡtshi
- Vhuḡolo ha dzimbeu
- Muhumbulo wavhuḡi wa Tseisano
- Bola yo xelaho
- Wanga u ḡivha tshifhinga
- Ni ṡavhanyela mini, Wandeme?
- Ngweḡa i sa londi
- Mutambi makone
- Zwifhiwa

Luḡa 4-5

- Rinngi ya musuku
- Lwendo lwa u ya vhugalaphukha
- Muvhuya u londola mutakalo zwavhuḡi!
- Mulimisi o fariwa nga mala
- Soweto
- Tshaka dza zwiendedzi
- Mathoma maswa
- Ndifhedzo ya bulu
- Musidzana wa vhuṡali
- Zwo hulesa kha nḡe!
- Vhatukana vha vhaṡali
- Vhulwadze ha mukhushwane
- Murei wa khovhe
- Thaidzo ngadeni ya makhulu
- Vhusiku vhu si na khofhe
- Ṱhangaṡhanganyo tshi sa ofhiho!
- Tshienda tshavhuḡi
- Muḡoro wa Sedzani

ZENEX
FOUNDATION

MOLTENO
INSTITUTE FOR LANGUAGE AND LITERACY
EST. 1974

Ulwazi Lwethu yo lamedziwa nga Zenex Foundation nahone ndi thandela yo thomiwaho u itela u bveledza tshivhalo tsha bugu dza murole wa fhasi na vhavhali vha vhalelaho u dhiphina vha nyambo dza Afrika na matheriala wa u tikedza vhadededzi. Iyi thandela yo livhiswa kha u funza na u tikedza vhagudiswa vha re kha Mutheo wa Fhasi u itela u khwinifhadza kuvhalele na kupfhesesele kwa luambo lwavho lwa hayani. Bugu dzo bveledzwa nga nyambo dza tshane dza Afrika nga u shumisana ha Molteno Institute for Language and Literacies, Nelson Mandela Institute for Education and Rural Development, Room to Read South Africa, na Saide. Zwishumiswa zwothe zwo bveledzwa sa “Zwishumiswa zwa Pfunzo zwo Vulelwaho” kana “Open Education Resources” (OER).

Please visit our website to download the full copy of this reader:
ulwazilwethu.org.za

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives (CC BY-NC-ND) 4.0 International Licence

Disclaimer: You are free to download and share this work as long as you attribute Zenex Foundation, but you may not change this work in any way or use it commercially.

